

ČINNOST ČESKÉ KOMORY ARCHITEKTŮ V OBLASTI ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

Petr Bílek

Česká komora architektů má zhruba 2800 členů. Patří tedy k těm početně menším, nicméně významem pro společnost nesmírně důležitým profesním komorám. Její práce ovlivňuje řadu lidských činností. Podle výzkumu EU je s architekturou spojeno přinejmenším 85 procent všech lidí. Každý musí žít v nějakém domě, chodit po ulicích svého města nebo obce, musí se kolem sebe dívat, musí někde pracovat. Je tedy ve veřejném zájmu, aby byl zajištěn odborný dohled nad výkonem této profese. A k tomu je tady ze zákona Česká komora architektů (ČKA), která sdružuje autorizované architekty a zastupuje veřejný zájem při výkonu této profese. Slouží nejen architektům samotným, ale hlavně veřejnosti a to jak odborné, tak laické.

Komora architektů mimo to, že uděluje autorizace, se stará o to, aby její členové rostli profesně, pomáhá jim získávat větší pole působnosti, a nakonec skrze své dozorčí orgány na ně dohlíží, aby správně vykonávali svou profesi. Také proto nyní ČKA připravuje vydání Standardů pro výkon architekta, což bude příručka pro architekty a investory. Jedná se o devítisetstránkovou živou publikaci, která přesně popíše obsah práce a dokumentace pro jednotlivé fáze projektu. Ta řekne nejen architektovi, co má udělat, když něco odevzdává, ale také investorovi, co má čekat, když si objedná práci. Součástí připravovaných standardů výkonů už zmíněné „příručky pro architekty a investory“ bude také vysvětlující manuál k, v Čechách stále opomíjeným, specifikacím. Čeští architekti totiž na jedné straně nejsou zvyklí specifikace vypracovávat, klienti je na druhou stranu ani nepožadují. Bohužel ke své škodě. Specifikace pro investora představují velmi důležitý nástroj pro výběr dodavatele. Nabídky vypracované na základě specifikace jsou snadno srovnatelné a dodavatelé už s investorem nemohou diskutovat o tom, co v projektu bylo a co nikoliv, nemůže se stát, že cena náhle vzroste o několik miliónů. Zjednodušeně řečeno specifikovat projekt znamená rozpitvat ho podle použitých materiálů, které se rozepíší po místnostech.

Dalším důležitým úkolem je podpora architektonických soutěží. ČKA se jednak snaží prosadit architektonickou soutěž jako zákonný způsob zadávání veřejných zakázek na zpracování projektové dokumentace. Jednak pomáhá investorům s jejich vyhlášením a dohlíží nad jejich regulérností. Mimo jiné dbá například na to, aby klient za to, že získá možnost vybrat si z několika návrhů, zaplatil přiměřené „skicovné“, které by se podle honorářových řádů mělo pohybovat mezi 1 až 1,5 procenty. Vzhledem k častým omylům v této oblasti, bych zde chtěl připomenout, že tato částka není navíc. Je to zhruba stejná suma, kterou musí každý investor stejně vyplatit architektovi za vypracování studie v rámci projektové dokumentace. Rozdíl je jen v tom, že investor jí musí vydat o něco dříve, respektive ještě před zadáním zpracování projektové dokumentace. Pokud to však udělá, místo jedné kompletní studie získá celou řadu návrhů, což jsou přibližně z 80 procent hotové studie. Vyhlášovateli také pomáhá s organizací soutěží. Podle doporučení ČKA by architektonická soutěž mělo probíhat ve dvou fázích. V prvním, nejlépe anonymním kole, by měla rozhodující roli hrát myšlenka a kvalita návrhu. Teprve pak by měl klient autory favorizovaných návrhů vyzvat ke

druhému kolu, v němž by mu architekti měli také předložit návrh smlouvy a finanční podmínky.

ČKA také důrazně vystupuje proti zadávání zpracování projektové dokumentace dodavatelem stavby. To je to nejhorší, co může klient udělat. Nejenže tím trpí úroveň architektury jako takové, ale dochází také ke zbytečnému mrhání financí i stavebních příležitostí. Dobrá architektura vždy stojí na třech vzájemně nezávislých pilířích. Její tvář je výsledek spolupráce mezi investorem, architektem a dodavatelem. Bez architekta bude stavba vypadat podle toho, s kým vybraná dodavatelská firma uzavřela subdodatelské smlouvy a kdo jí nabídl lepší obchodní podmínky. Zaplatit si práci dobrého architekta - což je obvykle 10 procent z celkových investičních nákladů, jsou ty nejlépe vynaložené peníze. Pokud si investor nenajme svého architekta, připraví se o dobrého advokáta. Připraví se o službu odborníka, který vystudoval, aby vytvářel životní prostředí člověka podle jeho rodinných, pracovních, zdravotních, zvykových požadavků i estetických nároků. Připraví se o možnost konzultovat svou stavbu s někým, kdo je vychován k tomu, aby ctil charakteristiku místa stejně jako historické a kulturní i sociální souvislosti a přitom není propojen s výrobcem konkrétního materiálu či technologie. Nedílnou součástí práce architekta je i autorský dozor, který zaručí, že dodavatel postaví to, co bylo v projektu. Dalším krokem je stavebně technický dozor, kterým si investor zajistí kvalitní provedení v přiměřené ceně. I ten může jako nadstandardní službu požadovat na svém architektovi.

Česká komora architektů by také ráda vyřešila vztah architektů a pozemních inženýrů. Jsou tady dvě profese, které jsou postaveny na odlišném vzdělání, ale nakonec dělají totéž. To je určité rozdělení, které nemá ve vyspělém světě obdoby. Je to pozůstatek minulého režimu, kdy nikdo nebyl za nic zodpovědný. Konkrétně mezi zhruba 20 tisíci inženýry, je asi tisíc těch, kteří se věnují architektuře. Česká komora architektů proto usiluje o zprůhlednění celé situace a snaží se najít cestu, aby tito inženýři mohli získat postavení autorizovaného architekta. Pokud někdo dělá architekturu, měl by se tak i jmenovat. Měl by také na sebe převzít zodpovědnost, která je s výkonem této profese spojená. Všude ve světě je garantem zakázky pouze autorizovaný architekt.

Prozatím inženýři vykonávající praxi architekta autorizaci ČKA nepotřebují. Jsou autorizováni ČKAIT, která není orientována na výkon profese architekta. Autorizaci v komoře architektů po inženýrech nyní nikdo nevyžaduje. Po našem vstupu do EU tomu tak ale už nebude. Náš pracovní trh se uvolní i architektům ze zahraničí a naši architekti na rozdíl od inženýrů pozemních staveb budou moci legálně odcházet pracovat do zahraničí.

Už nyní pracujeme na rovnoprávném postavení českých architektů v Evropské unii. Otevírání naší země zahraničnímu kapitálu a příprava na vstup do EU byl jeden z hlavních důvodů, proč se ČKA začlenila do evropského společenství komor a architektů ACE (Architects Council of Europe) a připojila se tak k nadnárodním aktivitám. ACE má přímý vztah k Evropské komisi, což je vlastně vláda Evropské unie. Sdružuje všechny komory i jiná společenství architektů Evropy, ale ne všechny státy

mají komoru. Výsledkem je velmi nevyrovnaný stav, kdy architekti jedné evropské země jsou zvýhodněni oproti architektům jiné země. To je také jeden z důvodů, proč architekti ze zemí EU si musí v USA dělat autorizační zkoušku. Jinak tam mohou pracovat jenom jako designéři.

Jsme nedílnou součástí Evropy. Máme proto jen dvě možnosti. Buď se přiblížit nedokonalé legislativě, která tam je, nebo naopak svými poznatky ovlivnit vývoj v Evropské unii. Na tom, co teď uděláme, záleží naše budoucí pozice. Na letošním zasedání ACE v Bruselu jsme požadovali nápravu současného stavu. „Za odměnu“ jsme byli vyzváni, abychom navrhli řešení. Nechceme ovšem vymýšlet nic nového. Stačí si vzít příklad z fungujícího systému ve Spojených státech amerických. Autorizuje se v každém státě zvlášť. Hlavní registrační středisko je ve Washingtonu, což umožňuje, aby se architekt licencovaný v jednom státě mohl stát licencovaným i v jiném státě. Někde se dělají doplňující zkoušky. Například v Kalifornii se všichni bojí zkoušky ze zeměměřeni.

I když je za oceán trochu daleko, možná se nám na cestě vzájemného profesního uznávání podařilo předběhnout Evropu. Považují za velký úspěch, že NCARB (Národní komitét architektonického registračního úřadu) vyzval Českou republiku, aby si srovnala požadavky, na základě kterých je možné dosáhnout licence s jejími tak, aby v budoucnu bylo možné vzájemné uznávání.

Povinná licence komory architektů a vzájemné uznávání je vlastně něco podobného, čeho chceme dosáhnout ve vztahu architekt - pozemní inženýr. Myslím si, že k inženýrům věnujícím se architektuře je třeba přistupovat s úctou. Architekti by jim měli otevřít dveře. Mnozí inženýři jsou výbornými architekty. Je však třeba zajistit, aby profesi architekta mohli vykonávat opravdu jen ti, kteří k tomu mají všechny předpoklady. Vzdělání pozemních inženýrů je totiž zaměřeno především technicky, zatímco otázky tvorby, umění, stejně jako filozoficko-sociální souvislosti architektury jsou značně opomíjeny. Pokud se však inženýr v těchto směrech sebevzdělával, není důvod mu bránit ve výkonu profese architekta, ale přímo naopak. Bylo by ale správné, aby byl autorizován naší komorou, která má ze zákona garantovat úroveň architektonické profese.

Autorizace pozemních inženýrů by měla mít nějaký zjednodušený systém. Jedním z možných řešení by bylo, kdyby inženýři žádající o autorizaci předložili portfolio svých prací a vysvětlili svůj přístup k architektuře. Odborná porota by z toho

snadno poznala, jestli dotyčný inženýr zvládl filozofii architektury, urbanismu i tvorby.

S tím souvisí i systém současného školství. Ten se určitě musí změnit. Fakulta architektury je samostatná a musí důsledně, řádek po řádku, naplnit akreditační program architektonických škol v EU. To například znamená, že se podle něj musejí učit i pojmenovat studijní předměty. Jestli totéž udělá obor architektury na fakultě stavební, proč by nemohl být akreditován?

Prozatím se ale otázka sjednocení profese nesetkala s úspěchem. Ale vyřešit se to musí. Nakonec, jakmile není pořádek v profesi, škodí to nejen investorům, ale celé veřejnosti.

Architektura je týmová práce, architekt musí spolupracovat s inženýry specialisty. Jedině týmy, které jsou schopny obsáhnout všechno, budou vědět o soutěžích, budou na ně mít prostředky a budou se moci dále prosazovat. A zcela na rovinu - počet architektů a inženýrů pozemních staveb, kteří se věnují architektuře, je stejný bez ohledu na to, jak se nazývají. Sjednocení obou profesí přinese jen zprůhlednění celé situace. Pozice inženýra pozemních staveb dnes odpovídá pozici architekta. Ale inženýrem se ve světě myslí někdo úplně jiný! Je to vážená profese inženýra statika, inženýra geodeta, dopravního inženýra...

Kromě nevyjasněného vztahu mezi inženýry a architekty však existuje ještě třetí skupina lidí oprávněných dělat architekturu, a to ti, kteří mají tzv. razítko zvláštní způsobilosti. Co to vlastně znamená? Udělení zvláštní způsobilosti je pozůstatek z přechodného období před vznikem obou komor. Jejich držitelé nepodléhají vůbec žádnému profesnímu dohledu nad výkonem povolání a je na ně stále mnoho stížností od veřejnoprávních orgánů. Společně s Ministerstvem pro místní rozvoj a ČKAIT usilujeme o zrušení jeho platnosti. Kvalifikovaní držitelé zvláštní způsobilosti jsou stejně již dávno autorizováni.

I když je architektura jednou ze čtyř nejdůležitějších profesí, je práce architekta u nás stále podceňována. Veřejnost by měla architektům více důvěřovat a dát jim právo být garantem celé zakázky. Architekt není jen manažerem nebo jen „designerem“, ale má přehled i o všech ostatních profesích a specializacích. Architekt umí projekt nejen vymyslet, ale i udělat a zajistit dohled nad jeho realizací.

*Ing. arch Petr Bílek,
předseda České komory architektů*